

СПРИЙНЯТТЯ ПРОБЛЕМИ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ЗБРОЇ У ГРОМАДАХ, РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЗБРОЇ

Це дослідження було проведено в рамках проєкту «Підтримка України у протидії ризикам розповсюдження стрілецької зброї та легкого озброєння внаслідок агресивної війни Росії», що спільно впроваджується Центром безпекових «СЕНСС» і Small Arms Survey за фінансування Міністерства закордонних справ Німеччини.

Цей бриф підсумовує результати фокус-групових дискусій, проведених у грудні 2023 – березні 2024 року, щодо проблеми незаконного обігу зброї в територіальних громадах п'яти областей України. Унаслідок російської агресії ситуація з правопорядком у громадах значно ускладнилася, зокрема через зростання незаконного обігу вогнепальної зброї.

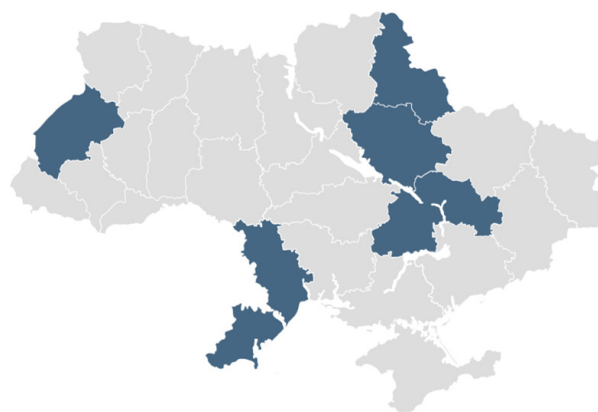
Базуючись на результатах експертних дискусій і соціологічних досліджень, а також досвіді інших країн, що мали на своїй території збройні конфлікти, ми висунули припущення, що сьогодні органи місцевого самоврядування в Україні недостатньо обізнані та недостатньо усвідомлюють проблему незаконного обігу зброї в громаді та її каскадні наслідки у середньостроковому і довгостроковому періоді, а також свою роль у запобіганні та подоланні розповсюдження стрілецької зброї у незаконному обігу.

Дослідження охоплювало представників органів місцевого самоврядування, місцевих підрозділів центральних органів виконавчої влади та неурядові організації. Методологія включала проведення фокус-групових дискусій для визначення рівня обізнаності, ставлення та мотивів учасників до проблеми незаконного обігу зброї.

Основні завдання дослідження:

1. Оцінити обізнаність представників ОМС про ситуацію з незаконним обігом зброї в громадах.
2. Визначити стереотипи представників ОМС щодо їхньої ролі у протидії незаконному обігу зброї.
3. Виявити механізми взаємодії ОМС із сектором безпеки у питаннях запобігання обігу зброї.
4. Дослідити роль громадських об'єднань, які можуть підтримувати правопорядок, та їхню участь у національному спротиві.
5. З'ясувати ставлення місцевої влади до питання легалізації зброї та права на її володіння.
6. Визначити потреби ОМС у підвищенні їхніх можливостей щодо протидії незаконному обігу зброї.

Для підвищення репрезентативності були обрані області, які мають відповідні фактори ризику.

Дослідження проводилося в громадах Львівської, Дніпропетровської, Одеської, Харківської та Полтавської областей, де для глибокого аналізу було обрано по одній громаді з кожної області.

Метод проведення дослідження: метод фокус-груп.

Ключові висновки дослідження:

Результати проведеного фокус-групового дослідження продемонстрували, що повномасштабна російська агресія, яка почалася у 2022 році, значно ускладнила підтримання правопорядку в українських громадах. Поряд із типовими проблемами, як-от обіг наркотиків та домашнє насильство, все більше уваги привертає незаконний обіг вогнепальної зброї та боєприпасів. У громадах поблизу бойових дій ця загроза є більш явною і небезпечною для цивільного населення, а в центральних і західних регіонах — вважається «латентною».

Органи місцевого самоврядування часто формально підходять до забезпечення правопорядку, зазвичай обмежуючись фінансовою підтримкою правоохоронців і заслуховуванням щорічних звітів представників поліції. В деяких громадах запроваджений інститут поліцейського офіцера, що сприяє взаємодії та обміну інформацією з Національною поліцією. Окрім того, представники всіх опитаних органів місцевого самоврядування, ДФТГ та правоохоронних органів відмічають позитивний вплив на дотримання правопорядку в громадах від запровадження комендантської години та негативний вплив через недостатню кількість поліцейських або їх недосвідченість.

У громадах, наближених до зони бойових дій, є високий ризик нелегального переміщення зброї. Місцеві правоохоронці вважають, що для її виявлення на блокпостах необхідно більше кінологів, ніж металошукачів, а також забезпечення присутності представників Військової служби правопорядку, які мають повноваження для перевірки військовослужбовців.

Представники ОМС, ДФТГ та правоохоронних органів вбачають загрози від незаконного обігу використання зброї для:

- належної реінтеграції ветеранів;
- забезпечення громадської безпеки;
- збільшення кількості організованих груп та злочинних організацій (розбої, напади, торгівля зброєю);
- дестабілізації роботи органів влади; рейдерства;
- загроз для надавачів сервісів (банки, поштові сервіси, ЦНАП, приймальні громадян в закладах охорони здоров'я тощо).

Серед населення найбільш вразливими до нелегального використання зброї є працівники органів місцевого самоврядування, поліції, надавачі послуг. На думку респондентів, для таких працівників важливо організувати спеціальні тренінги щодо реагування на озброєних осіб та погрози застосування зброєю з їх боку. За словами учасників дискусії, також доцільно було б надати доступ до бази власників зброї для соціальних працівників, які займаються випадками домашнього насильства.

Законодавчо передбачені механізми, такі як ДФТГ та муніципальна варта, застосовуються багатьма громадами, проте їхня ефективність і координація з сектором безпеки варіюються. Щодо питання легалізації зброї, погляди учасників дискусії різняться. У громадах, що розташовані близько до лінії ведення бойових дій, існує переконання, що вся вогнепальна зброя має бути вилучена у цивільних осіб через підвищений ризик насильства, високий рівень стресу серед населення, вживання алкоголю

і психологічні наслідки війни. Водночас представники інших громад підтримують можливість надання можливості володіння зброєю для обраних категорій населення за умови відповідного навчання і проведення медичних обстежень.

Проблема добровільної здачі зброї є складною — громади вказують на незацікавленість населення через загрози війни. ОМС готові підтримувати процес здачі/викупу зброї після завершення бойових дій, але вважають, що залучення представників міжнародних організацій до цього процесу може бути неефективним через низьку довіру до них.

Звіт підкреслює потребу в посиленні діалогу між місцевими та державними органами влади задля покращення координації в сфері безпеки, а також наголошує на важливості розвитку інформаційних кампаній і тренінгів для підвищення обізнаності громад щодо наслідків незаконного обігу зброї.